

vészeti kincseink feltárását (Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma stb.) tüzték ki célul maguk elé, másrészt a hosszú ideig tartó begubózódás után kezdtek széjjelnézni Középkelet-Európában, ki-kitekintettek a határokon túlra és keresték a szellemi kapcsolatokat a dunamenti kis népekkel.

Az Apollo ez utóbbi munkát vállalta. A lap köré felsorakozott fiatal tudós és esszéíró nemzedék vállalta a középeurópai sorsközösségi gondolatnak és a humanizmus kérdésének felvetését. Ezeket a problémákat a klasszikus antikvitás szolgálata, a magyar antikvitás kutatása és a középeurópai összehasonlító tudományok megindítása révén kívánja megvilágítani és felszínre tartani.

Ugy érezzük, hogy az Apollo eddig végzett munkájának felmérése kapcsán nincs semmi szükség arra, hogy a lap célkitűzéseinek és munkavállalásának szellemtörténeti gyökerei után kutassunk és így esetleg tetszetős, de hamis következtetéseket vonjunk le. Mégkevésbé érezzük szükségét annak, hogy az Apollo meglehetősen heterogén munkatársi köre és némely téves szemléletet tükröző cikke vagy tanulmánya kapcsán a lappal szemben kifogásokat sorakoztassunk fel.

A szellemtörténészek kimutathatják, hogy a humanizmus a romantikával majdnem azonos gyökerekből fakad. Kimutathatják azt is, hogy a humanizmus nem teremt szellemi átfogó közösségeket s szűk közösségekre, exkluzív csoportokra szorítkozik csupán. Am mi nem fogadhatjuk el ezt a szemantikusi szemléleti módot, mely abban éli ki magát, hogy vizsgálódásai kapcsán előszeretettel keres új jelenségekhez kész példákat a múltból. De nem fogadhatjuk el a bírálókat azt a szörszálhasogató módszerét sem, mely képtelen bizonyos szellemi megnyilatkozásokat nagyobb távlatokban nézni s csak részleteiben tudja azokat érzékelni, a fejlődés dinamikus vonalából kiszakított

helyzetükben. Ha az Apollot különleges sors helyzetünk és háborgó napjaink szemszögéből vizsgáljuk, elsősorban arra kell rámutatnunk, hogy a lap a középeurópai kérdés kutatása kapcsán nagyban hozzájárult az ébredező dunavölgyi tudat felszínre tartásához.

Másik érdeme, hogy fóruma tudott lenni napjaink egyik legnépszerűtlenebb szellempolitikai irányának a humanizmusnak.

Ha átlapozzuk az Apollo eddig megjelent kilenc vaskos kötetét, megállapíthatjuk a többi között azt is, hogy a lap hasábjain egyrészt egy jól felkészült fiatal magyar tudós-gárda vonult fel, másrészt ifjú esszéíró nemzedékünk tehetséges tagjai tettek tanúságot képességeikről. A közölt tanulmányok zöme a forrásmunkák értékével bír. Külön értéke az Apollonak Bartók Béla: Népzene gyűjtés és Kodály Zoltán: Mi a magyar zenében? c. tanulmánya.

Az Apollo, mely fiatal tudományos kutatóink és esszéíróink tanulmányai mellett az idősebb író-nemzedék becses írásainak is teret ad, végeredményében meglehetősen exkluzív fórum. Az írók és szellemi munkások folyóirata ez, írástudók írják a lapot a szellem választott embereinek, akik a felvetett eszméket és kérdéseket saját hatóságukon belül kivetítik magukból, hogy ilyen formában is előmozdítsák a középeurópai összetartozandóság sokszor megkiáltott, de eddig elsikkasztott gondolatának terjesztését. (Sándor László)

A TARA NOUA ÉS A MAGYAR KÉRDÉS. Erdélyben a magyar sajtótermékeknek mindig nagyszámú román olvasója volt s az uralomváltozás óta mind több magyar kíséri figyelemmel a román sajtót is. Nem lehet ezt csupán a hatalom tényének betudni, az egyéni tájékozódás kényszerű szükségletének. Hiszen az erdélyi román olvasók ma már nem szorulnak magyar sajtókiadványokra, s a

magyar olvasók is bőven tájékozódhatnak saját lapjaikban az ország dolgairól. Ellenben észrevehetően nő az érdeklődés, a kölcsönös függés folytán, egymás belső társadalmi kérdései egymás közvéleményének vezető eszméi iránt. A romániség számára a világpolitikai fordulatok mind sürgetőbbé teszik az ország kisebbségeinek kérdésével való behatódott foglalkozást, s magyar részről is egyre többen figyelnek minden megértőbb hangot, amely román részről utat tör a kisebbségi tömegek kedvezőbb életfeltételeinek megteremtésére.

Ezt a hangot nélkülözte jó ideje az erdélyi román sajtó. Az utóbbi időben azonban az országra nézve fenyegető külpolitikai alakulások helföldön is sokmindent módosítottak. A fasiszmus útját egyengető román eszmehirdetők kénytelenek voltak megtorpanni, ha nem akartak teljesen szembehelyezkedni lényeges nemzeti érdekeikkel. A *Țară Nouă* c. Kolozsvárt megjelenő hetiszemle nagy úrt töltött be, amikor hivatalos keretek közt, — a megszünt erdélyi román demokrata lapok eszmekörét igyekszik feleleveníteni a támadó imperiálistusoktól legjobban fenyegetett országrészben. A *Țară Nouă*-ban annak az ifjú értelmiségnek egy része szólal meg, amely azelőtt az ellenzéki demokrata pártok soraiban foglalt helyet. Haladó álláspont és hivatalos követelmények igyekeznek így egyensúlyba jutni hasábjain, amelyeknek kritikái éle jórészt kifelé, a háborús, támadó hatalmi politika ellen irányul.

A magyar kérdés már az első számokban felmerül. Először oda-vetve, könnyed elintézésrel, néhol a lap általános ideológiai kérdésekben elfoglalt álláspontjától is elütő hangon. De utóbb ennek a kérdésnek a tárgyalásában, úgy terjedelem, mint alaposság tekintetében, határozott fordulat állott be.

A második számban (május 28.) még színes nekrológ intézi el az erdélyi magyarság polgári vezető ré-

tegét, mint valami szánalmat érdemlő, kihálóban lévő fajtát. A felhozott példák azonban nem a magyar polgárság kihalására, hanem a középrétegek leszegényedésére vallanak s a magyar nagypolgárság, tőkésék és nagybirtokosok, nagyon is jelenvaló, sőt egyes román vezető körökre is kiható szerepéről egyáltalán nem esik szó a cikkben. Hasonló gondolatmenetet észlelünk, mikor egyoldalúan felsorakoztatott adatokkal az itteni magyar tömegeknek a románokénál előnyösebb helyzetére következtetnek. (jun. 18-i szám.) Igaz lehet, hogy Erdélyben az egyesülés után 97 magyar hitbizományt ért kisajátítás és 76 ezer magyar paraszt kapott földet, ami ez utóbbiakat kétségtelenül jobb gazdasági helyzetbe juttatta magyarországi társaiknál, de olyat viszont tulzás állítani, hogy a magyar parasztok „mind földtulajdonosok“ lennének Romániában. Meggondolkoztató az is, ha a legújabb statisztikák szerint Székelyföldön a paraszti téglaházak száma 58%-ra emelkedett, míg 1912-ben például Csikban alig volt összesen 36 és Háromszékben 99. Viszont ez az általános háború utáni iparosodás és a bérmunkában való pénzkereset javára írható. S nem hagyható figyelmen kívül a köztulajdonban megcsorbitott, felaprózódó kevés földjéből lassanként kieső s a rájuk nehezedett közigazgatási nyomástól menekülő székelyek szétszóródása, proletárizálódása sem.

Az analfabétizmus csökkenését illetően szintén figyelemre méltó adatokat közöl a *Țară Nouă*. Háromszéken 31%-ról (1910-i népszámlálás) 11%-ra esett. Csikban 43-ról 20%-ra, Udvarhelyen 31%-ról 9%-ra az irni-olvasni nemtudók száma. Ez azonban csak egyik oldala az éremnek, mert nem hagyható figyelmen kívül, hogy egész magyar nemzedékek nőttek fel, akiknek átlaga románul sem, magyarul sem tud jól irni-olvasni, s meg nem értett szövegek betanulásával „művelődött“ az anyanyelven

való oktatás hiányai folytán.

Ne térjünk ki most az olyan képtelen állításra, hogy a három székely megyének többsége román eredetű (jul. 2-i szám). Aki ezt írta, tudtunkkal nem is tartozik a lap gárdájához. Egészen más-hogy érinti a kérdést Jinga államtitkár, a lap alapítója, székelyföldi körútján tartott előadásában: „Ezen a vidéken sohasem voltak és most sem idegenek a románok. A szokásokban, egyéni megjelenésen és öltözködésen túl különböző vér és biológiai próbák is azt bizonyítják, hogy a románsághoz egész közel álló nép lakik itt“. (Brassói Lapok, aug. 16.). Jinga államtitkárnak igaza van. De ennek a kérdésnek helyes beállítására ki kell mondanunk a teljes igazságot: egész délkelet Európa ösfoglalkozású népeinél a néprajzi tudomány és antropológia ugyanazokat a változatokat leli fel, noha magyar, román, orosz stb., tehát különálló népi öntudatokkal áll szemben.

Hiábavaló és káros dolog sok száz éves, vagy annál is régibb fajkérdésekkel mai nemzeti hovátartozást bizonygatni. Éppen a Țară Nouă szögzi le világosan jul. 23-i számában minden olyan felfogással szemben, amely történelmi érvekkel akar területi hovátartozást elintézni, hogy „mi is és a magyarok is és minden nép meg kell, hogy értse: a népvándorlás oly gyakori volt a múltban, hogy ma már igazán nem szolgáltathat viszálykodásra, gyűlöletre okot a nemzetek között“.

A Țară Nouă maga is azokat a történelmi hagyományokat eleveníti fel, amelyek az itt élő kisebbségi tömegekkel való együttérzésre serkentik a román közvéleményt, mint pl. a bábolnai román-magyar parasztszövetség. A revizionizmus is mint az uralkodó rétegek imperiálizmusa szerepel hasábjain, nem pedig mint egy egész nemzet természetéből folyó uralmitörekvés, mint ahogy azt mások szeretnék beállítani, saját elnyomó szándékaik igazolására.

A Țară Nouă felismerte, hogy a

demokrácia és a kisebbségi tömegek ügyének felkarolása az egyedi módja a politikai védekezésnek. Szeretnők azonban, ha a Țară Nouă kiegészítené eddigi beszámolóit, szem előtt tartva, hogy a kisebbségi tömegek szociális jobbíté-
hez nemcsak a bizonyos viszonylatokban kimutatható, (legtöbbször történelmi eredetű) magasabb élet-színvonal tartozik, hanem az is, hogy a kisebbségi munkás, földmives, dolgozó polgár állami és magánjellegű munkalehetőségeiben szabadon érvényesülhessen, képessége arányában. Hogy esetleges nyelvenemtudásáért ne rövidüljön meg a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásnak már kezdő fórumainál (csendőrség stb.). Hogy kulturája gyakorlásában ne akadályozás, hanem támogatás érje közteherviselésével arányosan. Hogy általában a kisebbségi tömegek népi megnyilvánulását (öltözék, műkedvelés, nyelv, ének stb.) senki se tekintse román részről sértőnek nemzeti ér-zéseire, sőt inkább büszke legyen rá, s a kisebbségi tömegeket elkeseredettségük okainak megszüntetésével ne engedje imperialista célok eszközüvé válni.

Jól esik olvasnunk a Țară Nouă-ban a Petőfi géniuszát ünneplő meleg sorokat s azt az elvi kijelentést, hogy „a gyulafehérvári határozatok alapján áll“. Ez ma nemcsak bátor hitvallás, hanem elkötelezettség is. Minél több irást várunk tőle Gyulafehérvár szellemében, akkor is, ha ezért gáncs érné talán. A haladó román szellemiség elsősorban saját népének tesz szolgálatot azzal, ha kedvező visszhangra lel a magyarság sorában. Erre a találkozásra, erre az összefogásra van újra szükség, mint nagy történelmi időkben. Ugy ahogy a lap szerkesztője, Victor Iancu írta „A testvériesülés jegyében“ c. cikkében (aug. 13.): „Tudjuk, hogy a nehézségek nem csupán a magyarság részéről állnak fenn és készek vagyunk testvéri kezet nyújtani mindazoknak közülük, akik lojálisan törekszenek egy ily

közeledésre, hogy velünk együtt döntsenek le minden akadályt ebben az irányban". (Bányai László)

A BUKARESTI NEMZETKÖZI SZOCIOLÓGIAI KONGRESSZUS.

Augusztus 29-e és szeptember 13-a között zajlik le Bukarestben a XIV. nemzetközi szociológiai kongresszus. A kongresszus előkészítési munkálatait és megszervezését **Gusti Dumitru dr.** egyetemi tanár, az európai híri román szociológus irányítja. A kongresszus előkészületeiről részletes beszámolót közöl a **Gusti Dumitru dr.** szerkesztésében megjelenő **Sociologie Românească** című társadalomtudományi folyóirat legutóbbi száma, honnan kiderül, hogy a kongresszus iránt külföldön is élénk érdeklődés mutatkozik s nemcsak európai államokból, hanem az Egyesült Államokból, Argentínából, Braziliából, Indiából, Mexikóból is érkeztek jelentkezések a kongresszus előkészítő bizottságához.

A kongresszus programján szereplő előadások hat tárgykört ölelnek fel: 1. **A falu és a város.** A falu és a város társadalmi rétegződésének, életének, lakosságának helyzete és sajátosságai. 2. **A társadalmi csoportok.** A család, életkor, nem, társadalmi osztály, párt, felekezet vagy nemzetiség szerinti elkülönülések a társadalomkutatás megvilágításában. 3. **A társadalomkutatás módszerei.** 4. **A szociológiai oktatás kérdései.** 5. **A szociológia gyakorlati alkalmazása.** 6. **A szociológiai vizsgálatok megszervezése.**

A kongresszus előkészítő bizottsága 1,165 meghívót küldött szét s eddig 324 érdeklődő jelentette be részvételét, bár a jelentkezések még nem zárultak le. A jelenkezők közül 100 román, 224 pedig külföldi.

Az eddigi jelentkezések szerint a kongresszus keretében 103 román és 114 külföldi tart felolvasást.

A „falu és város“ csoportban összesen 69 külföldi előadó szerepel, köztük a belga **Dykman** és **Smets** a falu és a város szociológiai meg-

határozásáról, illetve az afrikai falu életéről, a bolgár **Kinkel Közép** és Keleteurópa, valamint a keleti szláv világ városainak keletkezéséről, három cseh előadó a kisváros mentalitásáról, a csehszlovák falu társadalmi helyzetéről és Prága környékének urbanizálódásáról; két francia a francia falu és város helyzetét és egymáshoz való viszonyát, a falu és a város szociológiai jellegzetességeit, **J. H. Probst-Bitaben** az északafrikai muzulmán falvak szociográfiáját ismerteti. Tizenegy német előadás foglalkozik az ipari és mezőgazdasági vidékek szociális helyzetével, a parasztságnak a városokba való bevándorlásával, **Kontze Werner** pedig a lengyel falvak túlnépesedésével. A jugoszláviai **Jankovich** „Haiducizmus — a banditizmus egyik formája Szerbiában“ címmel tart előadást, míg a többiek a jugoszláv falvak szociális felépítését, a falusi munkaközösségeket, az egyház hatását a falvak életére s a horvát és szlovén vidékek szociológiai kutatásainak eredményeit mutatják be. Az amerikaiak közül **J. Carmody** a falvak elektrifikálásának szociális kihatásairól, **Max Salvadori** egy északamerikai olasz falu életéről beszél, **Hilmi Zia Ulken** török kiküldött az Ottomán birodalom városainak keletkezésével, **Weiss István** magyar kiküldött a mai magyar falu kérdéseivel foglalkozik.

A társadalmi csoport érdekesebb előadásai: **Emilio Villes** (Brazília): A „szomszédságok“ szerepe a brazil falvak életében. **Mannhard** (német): A német parasztság Dél-amerikában. **Ronte** (német): A porosz parasztság felszabadítása. **Bernardo de Luca** (olasz): A nemzet, mint az emberi társadalom egysége. **Vinski Zdenko** (jugoszláv): A szerb „nagy család“, a „zadruga“. **Vukosavljević S.** (jugoszláv): A falu, mint különleges társadalmi csoport. **Ernest Mowrer** (USA): A városi család az Egyesült Államokban. **Dékány István** (Magyarország): A társadalmi közösségek